

Statsrådets beslut

om att ersätta den inventering av nationellt värdefulla landskapsområden som avses i de riksomfattande målen för områdesanvändningen med en ny inventering

ÄRENDE

Avsikten är att ersätta inventeringen av nationellt värdefulla landskapsområden med en ny inventering, på så sätt att man i stället för den områdesförteckning som avses i statsrådets principbeslut av den 5 januari 1995 om nationellt värdefulla landskapsområden och utveckling av landskapsvården använder en ny inventering av nationellt värdefulla landskapsområden från 2021 (VAMA 2021) som en sådan inventering som avses i de riksomfattande målen för områdesanvändningen.

UTGÅNGSPUNKTER

I 3 kap. i markanvändnings- och bygglagen (132/1999, MBL) föreskrivs det om riksomfattande mål för områdesanvändningen. Enligt 22 § i MBL fattar statsrådet beslut om målen, och de kan bland annat gälla ärenden som har en betydande inverkan på det nationella kultur- eller naturarvet. De nu gällande riksomfattande målen för områdesanvändningen godkändes genom statsrådets beslut av den 14 december 2017.

Enligt 24 § 1 mom. i MBL ska de statliga myndigheterna i sin verksamhet beakta de riksomfattande målen för områdesanvändningen och främja möjligheterna att uppnå dem. Dessutom ska de statliga myndigheterna bedöma vilka konsekvenser deras åtgärder har för regionstrukturen och områdesanvändningen. Enligt 24 § 2 mom. ska de riksomfattande målen för områdesanvändningen beaktas vid planering på landskapsnivå och annan områdesplanering så att möjligheterna att uppnå dem främjas.

Enligt statsrådets beslut om de riksomfattande målen för områdesanvändningen ska den nationellt värdefulla kulturmiljöns och naturarvets värden tryggas vid områdesanvändningen. Enligt beslutet blir en hållbar användning av natur- och kulturmiljöerna verklighet när deras regionala mångfald och tidsskikt tryggas. Den finländska kulturmiljön som helhet baserar sig enligt beslutet på nationella inventeringar, som myndigheterna har gjort och som gäller nationellt värdefulla landskapsområden, byggda kulturmiljöer av riksintresse och nationellt betydande arkeologiska objekt. Statsrådet kan besluta att riksomfattande inventeringar ska ersättas med nya inventeringar.

Den inventering av nationellt värdefulla landskapsområden som avses i statsrådets beslut har hittills utgjorts av de 156 nationellt värdefulla landskapsområden som anges i bilagan till statsrådets principbeslut om nationellt värdefulla landskapsområden och utveckling av landskapsvården av den 5 januari 1995. Efter det att principbeslutet meddelades har landsbygdens kulturlandskap förändrats och ny visionär information uppkommit. Nationella, regionala och lokala fenomen som påverkar landskapen har tillsammans med de globala utvecklingsvägarna, till exempel klimatförändringen och den minskade biologiska mångfalden, ökat behovet av att förstå förändringen i landskapet och att stärka det aktuella kunskapsunderlaget. Med hjälp av den inventering av nationellt värdefulla landskapsområden som detta beslut gäller har man un-

dersökt nuläget för kulturlandskapen och på riksnivå samlat in aktuell information om landskap för att stödja planeringen av områdesanvändningen. Behovet av att uppdatera inventeringen har också ökat genom ändringarna i lagstiftningen som styr områdesanvändningen som gjordes i slutet av 1990-talet och under 2000-talet, uppdateringen 2009 av inventeringen av byggda kulturmiljöer av riksintresse (RKY) samt genom det ökade behovet av att säkerställa att planeringsskyldigheterna och stöden som gäller landskapet riktas rättvist. Inventeringen uppfyller också målen i Europeiska landskapskonventionen (2000/2006) som utarbetats av Europarådet.

BEREDNINGEN AV INVENTERINGEN AV NATIONELLT VÄRDEFULLA LANDSKAPSOMRÅDEN 2021

Inventeringen har omfattat hela Finland med undantag av landskapet Åland. Inventeringen styrdes av den styr- och evalueringsgrupp för den uppdaterande inventeringen av landskapsområdena (MAPIO) som inrättades av miljöministeriet den 21 maj 2010. I gruppen ingick representanter för miljöministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, Forststyrelsen, Museiverket, Finlands miljöcentral, närings-, trafik- och miljöcentralerna (NTM-centralerna) och landskapsförbunden. MAPIO styrde inventeringen på nationell nivå, behandlade resultaten av de regionala inventeringarna och utarbetade ett nationellt sammandrag.

Det egentliga inventeringsarbetet genomfördes på projektbasis separat för varje landskap, huvudsakligen under 2010–2014. NTM-centralerna hade det huvudsakliga ansvaret för genomförandet av inventeringarna, och de koordinerades av regionala styrgrupper som ofta bestod av kulturmiljöarbetsgrupper på landskapsnivå. Medan inventeringen pågick ordnades möten med intressentgrupper och diskussionsmöten, och det informerades även om inventeringen via miljöministeriets och NTM-centralernas digitala informationskanaler och på en webbplats som inrättats för inventeringen. Två remissförfaranden om inventeringen ordnades 2016 och 2020. Miljöministeriet utarbetade därefter utifrån den respons som inkom i samband med remissförfarandena och kompletterande utredningar ett förslag till ny inventering av nationellt värdefulla landskapsområden.

Innan statsrådets beslutprocess i ärendet gav miljöministeriet de övriga ministerierna möjlighet att yttra sig om huruvida förslaget till nya nationellt värdefulla landskapsområden har beretts på ett korrekt sätt så att ett statsrådsbeslut kan meddelas i ärendet. Justitieministeriet, social- och hälsovårdsministeriet samt arbets- och näringsministeriet konstaterade i sina yttranden att de inte hade några kommentarer till förslaget. Jord- och skogsbruksministeriet fäste i sitt yttrande uppmärksamhet vid bland annat behovet av en noggrann beskrivning av rättsverkningarna av inventeringen av nationellt värdefulla landskapsområden och vid beaktandet av den respons som inkom i samband med remissförfarandet. De frågor som lyftes fram i yttrandet har beaktats i den fortsatta beredningen av beslutet. De yttranden som inkom innehöll inte några kommentarer om själva beredningen av förslaget.

INNEHÅLLET I INVENTERINGEN AV NATIONELLT VÄRDEFULLA LANDSKAPSOMRÅDEN 2021

Nationellt värdefulla landskapsområden (VAMA 2021) omfattar 186 områden med avgränsningar och beskrivningar, jämfört med 156 områden i områdesförteckningen från 1995. Områdesförteckningen 2021 är huvudsakligen densamma som 1995, men cirka 20 områden har strukits och cirka 50 områden tillkommit. Några områden har slagits ihop medan andra har delats upp i flera områden. En betydande del av de nya områdena finns i övre Lappland, där man vid landskapsinventeringen för första gången har beaktat de samiska kultur- och näringslandskapen i stor omfattning. Cirka 20 områden har strukits eftersom deras landskapsmässiga

värde har lidit, t.ex. till följd av förändringar i näringsstrukturen eller avfolkning eller eftersom deras främsta landskapsvärden redan har beaktats i inventeringen av den byggda kulturmiljön. Dessutom har gränserna för flera områden ändrats på landskapsmässiga grunder eller till följd av ändringar i markanvändningen.

I inventeringen 2021 har man granskat livskraftiga kulturlandskap på landsbygden med mångsidiga natur- och kulturvärden, som på ett exceptionellt representativt sätt ger uttryck för de särdrag som är kännetecknande för landskapsprovinsen och landskapsregionen. Inventeringen omfattar även kulturlandskap med andra näringar inom primärproduktionen, såsom skärgårdsnärings, vilthushållning och skogsbruk samt renskötsel och andra samenäringar. Landskapsområdena omfattar dessutom historiska turistmål som utgör sevärdheter samt kulturellt värdefulla helheter av naturlandskap. De nationellt värdefulla landskapsområdena (VAMA 2021) ger en omfattande och representativ helhetsbild av särdragen i landsbygdens kulturlandskap. Dessa landskapsområden hör till de allra främsta bland de finländska kulturlandskapen. Områdenas värden ligger i naturens särdrag och i det kulturarv som har uppstått till följd av mänsklig verksamhet, som ett resultat av traditionella näringar och annan markanvändning. Landskapen uppvisar en kontinuitet av historiska och nutida särdrag, och för att bevara den krävs det medvetenhet om landskapsvärdena samt beredskap att värna om dem genom landskapsvård, planering och näringsverksamhet. Detaljerade uppgifter om landskapsområdena finns på miljöförvaltningens webbplats för Nationellt värdefulla landskapsområden (VAMA 2021).

KONSEKVENSBEDÖMNING

I samband med beredningen av inventeringen gjordes en miljökonsekvensbedömning av inventeringen i enlighet med 3 § i lagen om bedömning av miljökonsekvenserna av myndigheters planer och program (200/2005). Utöver miljökonsekvenserna har man bland annat bedömt de ekonomiska konsekvenserna, konsekvenserna för myndigheter och konsekvenserna för planeringen av områdesanvändningen och styrningen av byggandet. Merparten av de uppdaterade landskapsområdena ingår redan i den nuvarande inventeringen av landskapsområdena från året 1995. Nya områden som inventeringen 2021 har konsekvenser för utgör cirka en fjärdedel av alla områden.

Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Enligt 24 § i markanvändnings- och bygglagen ska de statliga myndigheterna beakta de riksomfattande målen för områdesanvändningen, främja möjligheterna att uppnå dem och bedöma vilka konsekvenser myndigheternas åtgärder har för regionstrukturen och områdesanvändningen. Enligt bestämmelsen ska dessutom de riksomfattande målen för områdesanvändningen beaktas vid områdesplaneringen så att möjligheterna att uppnå dem främjas. Eftersom inventeringen enligt detta beslut är en sådan inventering av nationellt värdefulla landskapsområden som avses i de riksomfattande målen för områdesanvändningen har den sådana konsekvenser för myndigheternas verksamhet som avses i 24 § i MBL. Inventeringen utgör sådant utgångsmaterial som ska användas i myndighetsverksamhet.

Att ersätta inventeringen av nationellt värdefulla landskapsområden med en uppdaterad inventering kan anses klagöra och underlätta myndigheternas verksamhet, eftersom de kan grunda sin verksamhet och sina beslut på aktuell information om nationella landskapsvärden.

Ekonomiska konsekvenser

Själva inventeringen anses inte ha några direkta ekonomiska konsekvenser. Däremot har det mål att stödja livskraften och trivseln på landsbygden som fastställts för de nationellt värdefulla landskapsområdena indirekta positiva konsekvenser bland annat genom att jordbrukets och turistnäringens verksamhets- och utvecklingsförutsättningar förbättras. Statusen som nationellt värdefullt landskapsområde kan även främja exempelvis utnyttjandet av olika instrument för stöd, ersättning och bidrag samt motivera invånarna och företagen i området att starta ny näringsverksamhet som grundar sig på områdets särskilda värde. Det grundläggande målet för områdesanvändningen är att trygga landskapsområdenas värden med hjälp av sedvanliga metoder, genom god vård och kontrollerad förändring. När ett område inkluderas i inventeringen av nationellt värdefulla landskapsområden är det möjligt att den ekonomiska verksamheten i området begränsas eller styrs via planläggning eller statliga myndigheters beslut.

Konsekvenser för miljön

De viktigaste positiva miljökonsekvenserna består i att kulturmiljöns historiska särdrag och andra landskapsmässiga värden bevaras och ökar och att praxisen inom landskapsvården utvecklas. Genom att bevara landskapsområdenas värden kan man dessutom främja invånarnas välbefinnande och trivsel.

STATSRÅDETS BESLUT

Statsrådet beslutar att Nationellt värdefulla landskapsområden (VAMA 2021) är en sådan inventering av nationellt värdefulla landskapsområden som avses i beslutet om de riksomfattande målen för områdesanvändningen. Nationellt värdefulla landskapsområden (VAMA 2021) ersätter den tidigare inventeringen.

IKRAFTTRÄDANDE AV BESLUTET

Detta beslut träder i kraft den 1 mars 2022.

En plan som är under beredning när detta beslut träder i kraft kan trots detta beslut godkännas senast den 31 augusti 2022, förutsatt att planförslaget har framlagts offentligt innan detta beslut träder i kraft. Ett annat beslut eller en åtgärd som är under beredning när detta beslut träder i kraft kan trots detta beslut fattas eller vidtas senast den 31 augusti 2022.

Helsingfors den 18 november 2021

Miljö- och klimatminister Krista Mikkonen

Regeringssekreterare Piia Kähkölä